

DẤU "HỎI NGÃ"
TRONG
VĂN CHƯƠNG VIỆT NAM

Cao Chánh Cường
(Tạp chí Hồn Quê)

Văn hóa Việt Nam của chúng ta vô cùng

LTS : TK nhận được bài viết này do Trần Tú Uyên đánh máy trên diễn đàn Gia đình Áo Lam. Nhận thấy sự sưu khảo của tác giả Cao Chánh Cường là một khám phá rất hay trong ngôn ngữ chúng ta và rất lợi ích cho những ACE đang là Thầy giáo các lớp Việt ngữ trong GDPT và các em đoàn sinh trưởng thành tại hải ngoại. Nên TK xin đăng lại toàn bài viết với hai hiệu đính trên.

TK có gốc Bắc nên may mắn (như ý tác giả) là không có vấn đề khó khăn trong việc sử dụng hỏi, ngã. Nhưng nếu có em đoàn sinh nào hỏi : Tại sao "khung cửa" dấu hỏi, "loon sửa" dấu ngã (??), thì TK cũng thường vừa cười vừa nói : "Tại tên của nó như vậy". Hoặc : "Trời tối sẫm", dấu ngã; Nhưng lại là "Trời sẫm tối", dấu hỏi. Vì "tối sẫm" thì "sẫm" là trạng từ. Còn "sẫm tối" thì cả hai là một động từ kép ! Và dĩ nhiên hai cụm từ trên nghĩa khác nhau.

Xin thành thật cảm ơn tác giả Cao Chánh Cường, và Trần Tú Uyên đã có công đánh máy.

phong phú. Một trong những nguồn phong phú vô ngàn mà trên thế giới không ai có, đó là ý nghĩa về dấu hỏi ngã. Thật thế, dấu hỏi ngã trong tiếng Việt đóng một vai trò quan trọng. Viết sai dấu hỏi ngã sẽ làm đảo ngược và có khi vô cùng tai hại cho văn chương và văn hóa Việt Nam.

Chúng tôi xin đơn cử một vài trường hợp như sau. Danh từ nhân sĩ, chữ "sĩ" phải được viết bằng dấu ngã để mô tả một vị chính khách có kiến thức văn hóa chính trị ..., nhưng nếu vô tình chúng ta viết nhân sĩ, chữ "sĩ" với dấu hỏi thì ý nghĩa của danh từ nhân sĩ sẽ bị đảo ngược lại, vì chữ "sĩ" với dấu hỏi có nghĩa là nhục sĩ và như vậy sẽ bị trái nghĩa hoàn toàn. Một chữ thông thường khác như là hai chữ "sửa chữa", nếu bỏ đi dấu hỏi ngã sẽ có nhiều ý khác nhau: "sửa chữa" ("sửa" dấu hỏi, "chữa" dấu ngã) tức là chúng ta sửa lại một cái gì bị hư hỏng, thí dụ sửa chữa xe hơi. Nhưng nếu cho dấu ngã vào thành chữ "sửa" và dấu hỏi trên chữ "chữa" tức có nghĩa là : sửa của những người đàn bà có thai nghén.

Người sai lỗi nhiều nhất về viết sai dấu hỏi ngã là người miền Nam và Trung (người viết bài này là người miền Trung). May mắn nhất là người thuộc miền Bắc khi sinh ra là nói và viết dấu hỏi ngã không cần phải suy nghĩ gì cả. Nhưng khốn nỗi có khi hỏi họ tại sao chữ này viết dấu hỏi, chữ kia lại đánh dấu ngã thì họ lại không cắt nghĩa được mà chỉ nở một nụ cười trên môi ...

Bài viết này nhằm mục đích đóng góp một vài qui luật về dấu hỏi ngã của tiếng mẹ đẻ Việt Nam chúng ta.

Dấu hỏi ngã được căn cứ vào ba qui luật căn bản : Luật bằng trắc, chữ Hán Việt và các qui luật ngoại lệ.

A. LUẬT BẰNG TRẮC

Qui luật bằng trắc phải được hiểu theo ba qui ước sau :

1. Luật lập láy

Từ (*) lập láy tức là một chữ có nghĩa nhưng chữ ghép đi theo chữ kia không có nghĩa gì cả. Thí dụ: vui vẻ, chữ "vui" có nghĩa mà chữ "vẻ" lại không nghĩa. Chữ mạnh mẽ, chữ "mạnh" có nghĩa nhưng chữ "mẽ" lại không hề mang một ý nghĩa nào hết, hoặc chữ : lạng lẽ, vẻ vang ...

2. Luật trắc

Không dấu và dấu sắc đi theo với những từ lập láy thì chữ đó viết bằng dấu hỏi (ngang sắc hỏi). Thí dụ:

Hón hỏ : chữ "hón" có dấu sắc, thì chữ "hỏ" phải là dấu hỏi.

Vui vẻ: chữ "vui" không dấu, thì chữ "vẻ" đương nhiên phải dấu hỏi.

Hỏi han: chữ "han" không dấu, như thế chữ "hỏi" phải có dấu hỏi.

Vỏ vấn : chữ "vỏ" là dấu sắc thì chữ "vấn" phải có dấu hỏi.

Tương tự như : máng mỏ, ngó ngẩn, hở hang, ...

3. Luật bằng

Dấu huyền và dấu nặng đi theo một từ lập láy thì được viết bằng dấu ngã (huyền nặng ngã). Thí dụ:

Sẵn sàng : chữ "sàng" có dấu huyền thì chữ "sẵn" phải là dấu ngã.

Ngõ ngàng : chữ "ngàng" với dấu huyền thì chữ "ngõ" phải để dấu ngã.

Mạnh mẽ: chữ "mạnh" có dấu nặng, do đó chữ "mề" phải viết dấu ngã.

Tương tự như các trường hợp : **lặng lẽ, vững vàng, ...**

B. CH HÁN VIỆT

Văn chương Việt Nam sử dụng rất nhiều từ Hán Việt, chúng ta hay quen dùng hàng ngày nên cứ xem như là tiếng Việt hoàn toàn. Thí dụ như các chữ : thành kiến, lũ hành, lãng du, viễn xứ, ... tất cả đều do chữ Hán mà ra.

Đối với chữ Hán Việt được sử dụng trong văn chương Việt Nam, luật về đánh dấu hỏi ngã được qui định như sau :

Tất cả những chữ Hán Việt nào bắt đầu bằng các chữ **D, L, V, M** và **N** đều viết bằng dấu ngã, cá chữ Hán Việt khác không bắt đầu bằng năm mẫu tự này sẽ được viết bằng dấu hỏi. Thí dụ:

Đi vắng : hai chữ này phải viết dấu ngã vì "đi vắng" không những là hán tự mà còn bắt đầu bằng chữ D và V.

Vĩ đại : "vĩ" có dấu ngã vì chữ "vĩ" bắt đầu với mẫu tự V.

Ngẫu nhiên : chữ "ngẫu" dấu ngã vì áp dụng qui luật Hán Việt nói trên.

Lẽ phải : "lẽ" dấu ngã vì chữ L, "phải" dấu hỏi vì có chữ P.

Tư tưởng: chữ "tưởng" phải viết dấu hỏi vì vần T đứng đầu.

Tương tự như : lũ hành, vĩnh viễn, ...

Để thể nhớ luật Hán tự dễ dàng, chúng tôi đặt một câu châm ngôn như thế này : "**Đân Là Vận Mệnh Nước**" để dễ nhớ mỗi khi muốn sử dụng qui luật Hán Việt nói trên.

C. CÁC QUI ƯỚC KHÁC

1. Trạng từ (adverb)

Các chữ về trạng từ thường viết bằng dấu ngã.

Thí dụ:

- "Thôi thế cũng được". Trạng từ "cũng" viết với dấu ngã.

- "Xin anh đừng trách em nữa". Trạng từ "nữa" viết với dấu ngã.

- "Chắc anh đã mệt lắm rồi". Trạng từ "đã" viết với dấu ngã.

2. Tên họ cá nhân

Các họ của mỗi người thường được viết bằng dấu ngã.

Thí dụ : Đỗ đình Tuấn, Lữ đình Thông, Nguyễn ngọc Yến ...

Các chữ Đỗ, Lữ, Nguyễn đều viết bằng dấu ngã vì đây là danh xưng họ hàng.

2bis. Tên quốc gia

Phần lớn tên các quốc gia được Việt hoá đều xuất xứ từ chữ Hán Việt, nên dấu hỏi ngã sẽ theo qui luật Hán Việt nói trên, thí dụ như : Nhật Bản, Thổ Nhĩ Kỳ, Bỉ, Thụy Điển, Ả rập, ... đều viết bằng dấu hỏi. Và các nước Mỹ, Gia Nã Đại, Mã Lai, Mê Tây Cơ, ... thì viết bằng dấu ngã. Ngay cả nước Thổ Nhĩ Kỳ, chúng ta cũng thấy có cả hỏi lẫn ngã, vì chữ "Nhĩ" bắt đầu bằng N. Chỉ có hai trường hợp đặc biệt là A Phú Hân và Thụy Sĩ. Các chữ "Sỹ" và "Hân" viết bằng dấu ngã mà lại không thuộc vào nhóm 5 mẫu tự trên. (**).

3. Thừa trừ

Một qui ước thừa trừ ta có thể dùng là đoán nghĩa để áp dụng theo luật lập láy và bằng trắc nói trên. Thí dụ:

- "Anh bỏ em đi lẻ một mình". Chữ "lẻ" viết dấu hỏi vì từ chữ "lẻ loi" mà ra, chữ "loi" không dấu nên chữ lẻ viết với dấu hỏi.

- "Anh này trông thật khỏe mạnh", chữ "khỏe" ở đây có dấu hỏi vì do từ "khỏe khoẻ" mà ra, khoẻ dấu sắc thì khỏe phải dấu hỏi.

D. KẾT LUẬN

Văn chương là linh hồn của nền văn hóa, viết sai dấu hỏi ngã có thể làm sai lạc cả câu văn, đó là chưa kể đến nhiều sự hiểu lầm tai hại cho chính mình và người khác cũng như các việc trọng đại. Không gì khó chịu cho bằng khi đọc một cuốn truyện hay nhưng dấu hỏi ngã không được chỉnh tề.

Một ký giả người miền Nam trong câu chuyện thân mật tại một quán phở thuộc vùng thủ đô Hoa Thịnh Đốn đã thành thật công nhận điều thiếu sót và tầm quan trọng của dấu hỏi ngã trong văn chương Việt Nam. Và cũng chính vị ký giả lão thành nói trên đã khuyến khích chúng tôi viết bài này trong mục đích làm sống lại sự phong phú của nền văn chương, văn hóa Việt Nam chúng ta, nhất là đối với những thế hệ trẻ hiện đang lưu lạc trên xứ người. †

(*) Nguyên bản, tác giả dùng chữ "Danh từ", nhưng xét rằng các thí dụ nêu ra đều có thể là Tình từ, Động từ, chứ không nhất thiết là Danh từ, nên Sen Trắng (TK) xin chỉ dùng chữ "Từ" mà thôi.

(**) Phần in nghiêng là do Sen Trắng (TK) hiệu đính và thêm.

Chúc Mừng

Được Hồng thiệp của
anh chị Quảng Niệm Lê Gia Tuyển
báo tin Lễ Thành Hôn và Vu Quy
cho Ái Nữ là Huynh Trưởng:
Quảng Bảo Lê Thị Anh Châu
Sánh duyên cùng Anh
Trần Trung Hiệp
Trưởng Nam của Ông Bà Trần Hải
Hòa

Lễ Hằng Thuận Tam Bảo
đã tổ chức vào 12 giờ trưa thứ Bảy
ngày 29.12.2001 tại chùa Viên Giác.

Chúc mừng hai **Họ Trần & Lê**
có được dâu hiền rể thảo.
Thân chúc **Anh Châu & Trung Hiệp**
mỗi ngày mỗi Hạnh Phúc
trong tình thương của
đại Gia Đình Áo Lam.

BHD Trung Ương GDPT Việt Nam Âu Châu
BHD GDPT Việt Nam tại Đức Quốc
và các GDPT địa phương

TIN VĂN

Chánh Đức

Y TẾ

* Tại các khoa phụ sản của bệnh viện nhi đồng Saint Paul ở Hà Nội đang quá tải và số bệnh nhân đều là trẻ em sơ sinh đẻ non. Tỷ lệ tử vong của trẻ sơ sinh là 22%, thì trong đó 50% là do đẻ non. Tình trạng sinh non thường rơi vào các bà mẹ các gia đình nghèo, dân trí thấp, và tuổi của các người mẹ dưới 20 tuổi, là tuổi rất trẻ, chưa được chuẩn bị đầy đủ về thể chất và kiến thức để mang thai và sinh con. Ngoài ra còn có vài nguyên nhân liên quan là người mẹ có bệnh trong thời gian mang thai.

* "10 năm nữa, Việt Nam có thể chịu hậu quả nặng nề do ô nhiễm thạch tín", đó là lời cảnh cáo của ông Michael Berg, tiến sĩ công nghiệp và môi trường của Thụy Sĩ, sau hơn 4 năm điều tra, nghiên cứu về ô nhiễm nguồn nước ở Việt Nam. Từ năm 1998, nhóm nghiên cứu đã phát hiện ra nguy cơ ô nhiễm kim loại nặng rất cao, đặc biệt là chất arsène (thạch tín) ở Hà Nội và vùng đồng bằng sông Hồng. Những khu vực này, người dân chủ yếu sử dụng giếng nước khoan từ 8 năm nay. Và ông Michael cho rằng: "Việc cấp thiết nhất của Việt Nam hiện nay là phải đẩy mạnh phổ biến phòng nhiễm độc thạch tín, xây dựng các công nghệ thích hợp để lọc, loại bỏ thạch tín ra khỏi nước". Các chóp bu tại Hà Nội chuyên môn uống nước suối Evian nhập từ Pháp thì sức khỏe mà lo đến chuyện này !!!